

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
Горбатюка Романа Михайловича
про дисертацію Погорєлова Михайла Григоровича
«Формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в
галузі транспорту до застосування інформаційно-комунікаційних
технологій у професійній діяльності», подану на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Модернізація системи вищої освіти України, прогресивні освітні реалії сьогодення активізували пошуки нових, більш ефективних підходів, орієнтованих на підвищення наукових знань майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту, їх уміння оперувати інформацією, активно діяти, швидко ухвалювати рішення. Відповідно освітній процес у сучасному закладі вищої освіти має бути спрямованим на підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних до швидкого опрацювання значного обсягу навчальної інформації. З огляду на зазначене, важливого значення набуває готовність майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у майбутній професійній діяльності. Йдеться, власне, про підвищення ефективності професійної освіти завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки вони змінюють способи подання потрібної інформації, забезпечують індивідуалізацію навчання, створюючи нові форми взаємодії науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти у процесі вирішення різних пізнавальних завдань.

У контексті означеного заслуговує на увагу дослідження М. Г. Погорєлова, мета якого – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити дієвість моделі системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності, а також організаційно-педагогічних умов її ефективної реалізації та розвитку.

Важливо відзначити, що дисертація є складовою наукової теми ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» – «Інноваційні технології в технологічній освіті» (РК 0115U003307).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження здобувачем:

– проаналізовано сучасний стан професійної підготовки майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту в педагогічних закладах вищої освіти;

– з'ясовано сутність ключової категорії «готовність майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності»;

– розроблено модель системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності;

– обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності;

– досліджено педагогічні можливості ІКТ у фаховій підготовці майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту;

– розроблено й апробовано електронний навчально-методичний комплекс з дисципліни «Конструкція автомобіля»;

– експериментально перевірено ефективність моделі системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності за визначених організаційно-педагогічних умов.

Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертація М. Г. Погорелова є комплексним дослідженням, в якому *вперше*:

– теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено ефективність організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності, якими визначено актуалізацію суб'єктної позиції студентів у процесі формування готовності до застосування ІКТ; забезпечення гнучкості управління й самоуправління навчально-пізнавальною діяльністю студентів у процесі формування готовності до застосування ІКТ у майбутній професійній діяльності; періодичне оновлення змісту професійно-інформатичної підготовки студентів; стимулювання самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, пов'язаної з використанням ІКТ;

– розроблено модель системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності;

– встановлено критерії та показники для виявлення рівнів готовності студентів до застосування ІКТ у майбутній професійній діяльності;

– обґрунтовано рівні готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі транспорту до професійної діяльності: низький (відтворювальний), середній (інтерпретувальний), достатній (перетворювальний) і високий (творчо-пошуковий);

уточнено поняття «готовність» як «стійка структурно-функційна система інтеграційних якостей, яка пов'язана з мотиваційною, змістовою, операційно-діяльнісною, емоційно-вольовою й рефлексивною сферами особистості та забезпечує ефективну реалізацію основних професійно-педагогічних функцій і завдань з підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;

набули подальшого розвитку форми та методи навчання студентів фахових дисциплін у галузі транспорту на основі використання технічних і дидактичних можливостей сучасних ІКТ.

Вважаємо, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Сформульовані М. Г. Погореловим наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження є аргументованими та змістовними.

Достовірність одержаних результатів підтверджується використаними теоретичними засадами та методологічними підходами, які забезпечили обґрунтованість вихідних положень виконаного дослідження, апробацією та впровадженням результатів роботи в освітню реальність педагогічних закладів вищої освіти.

Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення дисертантом мети і розв'язання висунутих завдань. Висновкам, представленим у дисертації, властиві повнота та логічність викладу.

Достовірність наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується широтою й різноманітністю опрацьованої джерельної бази (285 найменувань), що обґрунтовує належний рівень опрацювання стану проблеми.

Заслугове на увагу повнота висвітлених М. Г. Погореловим основних результатів дослідження у фахових науково-педагогічних виданнях; апробація окремих положень у доповідях на міжнародних і всеукраїнських конференціях, наукових семінарах і засіданнях кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Зміст, результати проведеної роботи, висновки

повністю відображають основні положення дисертації.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота М. Г. Погорелова містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему професійної освіти.

Обґрунтовані в дисертації результати впроваджено в освітній процес ДВНЗ «Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова» (довідка № 50 від 01. 06. 2020), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» (довідка № 626 від 02.03.2020), Української інженерно-педагогічної академії (довідка № 106-01/02 від 05.03.2020), Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 09/01-264/03 від 08.05.2020), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 414 від 10.06.2020).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликає сумнівів практичне значення одержаних результатів, вихідні положення авторських напрацювань, викладених на сторінках фахових видань і матеріалах наукових заходів різного рівня. Результати дослідження можуть бути використані науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти, що готують майбутніх інженерів-педагогів у галузі транспорту, а також працівниками установ неформальної освіти та навчальних підрозділів підприємств галузі транспорту з метою підвищення кваліфікації; здобувачами вищої освіти у процесі самостійної роботи тощо. Основні положення та результати дисертації можуть стати теоретико-практичною основою для подальших досліджень контексту професійної освіти, зокрема професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі транспорту в закладах вищої освіти.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертаційна робота М. Г. Погорелова має чітку структуру, відзначається цілісністю та логічністю викладу наукового матеріалу. Рецензована робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 254 с., із них основного тексту – 179 с. Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, які відповідають змісту та поставленим завданням дослідження.

Дисертант на достатньому науковому рівні обґрунтував вибір теми, її актуальність, визначив мету, завдання, об'єкт, предмет, аргументував використання обраних методів дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні засади формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ» – обґрунтовано готовність майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності; проаналізовано стан і чинники формування готовності студентів до застосування ІКТ у майбутній професійній діяльності; виявлено основні чинники, які позитивно впливають на готовність майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності; здійснено дидактичний аналіз спеціалізованих програмних засобів.

З'ясовано, що готовність майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до професійної діяльності є результатом розвитку особистості відповідно до встановлених професійних вимог у процесі фахової підготовки. Виявлено, що з-поміж професійно важливих якостей сучасного фахівця ключове місце займає готовність до застосування ІКТ у сфері професійних інтересів.

Готовність майбутнього викладача професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у майбутній професійній діяльності дисертант трактує як стійку структурно-функційну систему інтеграційних якостей, яка пов'язана з мотиваційною, змістовою, операційно-діяльнісною, емоційно-вольовою й рефлексивною сферами особистості, забезпечує ефективну реалізацію основних професійно-педагогічних функцій і завдань з підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Проведений М. Г. Погореловим аналіз стану професійної підготовки майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту дав змогу з'ясувати необхідність підвищення ефективності формування готовності таких фахівців, зумовлену інноваційними змінами в програмному й апаратному забезпеченні сучасної комп'ютерної техніки, а також збільшеними потребами суспільства у фахівцях педагогічної спеціальності «Професійна освіта», здатних до вивчення та широкого впровадження в освітній процес професійних (професійно-технічних) закладів освіти нових цифрових технологій.

Дисертантом виявлено основні чинники (соціально-економічний, ціннісно-орієнтаційний та організаційно-педагогічний), які позитивно впливають на готовність майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності.

Грунтовний аналіз спеціалізованих програмних засобів дав підстави М. Г. Погорелову стверджувати, що найбільш ефективними спеціалізованими

програмними продуктами є: «Альфа-Авто» – програмний пакет для забезпечення широкої підтримки бізнес-процесів у технічних центрах із обслуговування автомобілів, комплексної автоматизації обліку на підприємствах автомобільного бізнесу й ін.; «SilverDAT» – програмний засіб, призначений для визначення технології і вартості ремонту провідних марок автомобілів, а також нормативів щодо трудомісткості та часу, необхідного на виконання певних видів ремонтних робіт або технічного обслуговування; «AutoData» – спеціальна мультиінформаційна система, що містить різноаспектні технічні відомості стосовно ремонту та технічного обслуговування автомобілів провідних світових автовиробників; «AutoData» – програмний засіб, який містить детальні інструкції щодо діагностики та ремонту різних марок автомобілів; автосканер ELM327 – компактний електронний пристрій, призначений для проведення діагностики електричних і електронних систем автомобіля.

У другому розділі – *«Організаційно-методичні засади формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності»* – дисертантом обґрунтовано й розроблено модель та організаційно-педагогічні умови системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності.

На основі комплексного аналізу наукових праць зроблено теоретико-концептуальне обґрунтування моделі системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності, що відображає авторський підхід до вирішення досліджуваної проблеми та надає достатньо повну інформацію про методологічні основи і складові окресленого процесу. Модель містить п'ять блоків: цільовий, змістовий, процесуальний, контрольно-коригувальний, оцінювально-результативний. Між блоками визначено функціональні зв'язки, які забезпечують її єдність, відображують наявні залежності, уможливають коригування окремих компонентів з урахуванням отриманого результату.

Грунтовний аналіз сучасного стану проблеми дозволив М. Г. Погорелову обґрунтувати та розробити організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності: актуалізація суб'єктної позиції студентів у процесі формування готовності до застосування ІКТ; забезпечення гнучкості управління й самоуправління навчально-пізнавальною діяльністю студентів у процесі формування готовності до застосування ІКТ у майбутній професійній діяльності;

періодичне оновлення змісту професійно-інформатичної підготовки студентів; стимулювання самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, пов'язаної з використанням ІКТ.

Заслуговує на позитивну оцінку авторський електронний навчально-методичний комплекс «Конструкція автомобіля», що містить такі взаємопов'язані модулі: навчально-методичний (робоча навчальна програма курсу, методичні рекомендації, вказівки, інструкції; електронний підручник; лабораторний практикум); контрольно-діагностичний (автоматизована система тестового контролю; завдання для самостійної роботи студентів; засоби зворотного зв'язку); інформаційно-пошуковий (електронний довідник; електронний глосарій; популярні інтернет-ресурси з питань будови й експлуатації, конструктивних особливостей механізмів і вузлів автомобілів та ін.).

У **третьому розділі** – *«Організація та результати експериментального дослідження»* – дисертантом схарактеризовано мету, завдання і зміст дослідно-експериментальної роботи; засоби діагностики сформованості готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності; наведено результати аналізу й інтерпретації експериментальних даних.

Відповідно до визначених завдань дослідно-експериментальної роботи дисертантом описано методику педагогічного експерименту щодо сформованості готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності.

Отримані на констатувальному етапі експерименту результати засвідчили недостатню сформованість готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності контрольної та експериментальної груп. Виявлено переважно недостатній рівень готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності. Для якісної перевірки достовірності й об'єктивності отриманих результатів дослідження та доведення (заперечення) запропонованих гіпотез (нульової й альтернативної) використано непараметричний критерій χ^2 (хі-квадрат), емпіричне значення якого заперечило нульову гіпотезу та прийняло альтернативну про те, що вищий середній показник успішності формування досліджуваної готовності в студентів ЕГ (16,98 %), порівняно зі студентами КГ (7,69 %), не є випадковим, а зумовлений послідовним упровадженням структурних компонентів системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності, впливу комплексу організаційно-педагогічних умов і

поетапного та цілеспрямованого навчання професійно зорієнтованих дисциплін із широким використанням засобів ІКТ.

Дисертантом переконливо доведено, що організація освітнього процесу на основі спроектованої системи формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування ІКТ у професійній діяльності та організаційно-педагогічних умов сприяє підвищенню ефективності та якості професійної підготовки зазначених фахівців.

Отже, дисертаційна робота М. Г. Погорелова за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Відзначаючи актуальність теми дослідження хотілось би побачити більшу аргументацію потреб у використанні інформаційно-комунікаційних технологій навчання саме майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту.

2. Заслуговує на схвалення намагання здобувача розкрити значення у дослідженні методологічних підходів, однак, на нашу думку, використання системного, технологічного і компетентнісного підходів слід подати більш конкретно.

3. Вважаємо недоцільним виділення емоційно-вольового компоненту поряд із мотиваційним, оскільки за сутністю, описаною в роботі, вони практично однакові, про що свідчить їх порівняння: «мотиваційний – виражає усвідомлене ставлення студентів до застосування ІКТ у майбутній професійній діяльності; передбачає наявність сформованих мотивів, інтересів, потреб і ціннісних орієнтацій, пов'язаних із використанням ІКТ в освітньому процесі» і «емоційно-вольовий – передбачає усвідомлення студентами важливості застосування ІКТ у професійній діяльності як необхідної умови підвищення їх професіоналізму, а також характеризує здатність до тривалої напруженої роботи, пов'язаної з пошуком, аналізом, обробленням, поданням інформації з професійної галузі».

4. У підрозділі 2.3 (с. 141) на підставі аналізу літератури подано базові принципи проектування змісту професійно-інформатичної підготовки майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту. На нашу думку, приведений перелік слід було доповнити іншими принципами проектування змісту освіти, такими, як науковість, системність і ін.

5. Робота лише б виграла, якби дисертант у підрозділі 3.3 представив окрім якісного аналізу результатів дослідження також і кількісний аналіз.

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 6 публікаціях, з яких: 5 статей у фахових наукових виданнях (з них 4 одноосібні) та 1 у закордонному виданні, 1 навчально-методичному посібнику, 4 матеріалах і тезах доповідей конференцій.

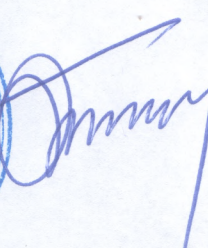
На основі аналізу змісту публікацій М. Г. Погорелова констатуємо, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація «Формування готовності майбутніх викладачів професійного навчання в галузі транспорту до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор Погорелов Михайло Григорович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта.

Офіційний опонент
професор кафедри машинознавства
і транспорту Тернопільського
національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
доктор педагогічних наук, професор

Р. М. Горбатюк